

NORSK SKOLE

Medio mars 1945

Bønder og byfolk.

I den åndelige forsvarskamp som det norske folket har ført mot nazistisk innblanding og inntrenging i vårt samfunnsliv, har bøndene stått mer i bakgrunnen enn flere andre samfunnsklasser. Kampen har ikke rykt dem slik inn på livet som tilfellet har vært med åndsarbeideren, og de har vel heller ikke i den grad hatt følelsen av at våre åndelige interesser var truet. Bøndene har dertil på mange måter hatt en begunstiget stilling under okkupasjonen, en begunstigingelse som har vært bevisst politikk fra tyskernes og de nazistiske myndigheters side. For bøndene er krigsviktigel De skal levere matvarer, fôr og materialer, de er nyttige melkedyr. Det har da heller ikke manglet på smiger, feite fraser og svulmende adjektiver når bøndene har vært behandlet i nazipressen. De er gjæve, trauste, kloke og fromme, heter det, de er hjørnesteinene under samfunnet. Ikke mange jössinger der i gården, nei.

Men i det store og hele har nok denne stormkurtisen vært mislykket, det har vært steinhogg. Enkelte svake, troskyldige eller misnöyde sjeler har nok latt seg lokke på agnet. Allerede før krigen var det jo økonomisk vanskelig stilte bønder som hadde fått en viss interesse og sympati for nazismen som de mente betydde frelsen fra det økonomiske trykket, mens de ikke hadde forutsetninger for å gjennomskue systemet og de farene ved det. Det er da naturlig nok særlig kriseramte bygder som kan oppvise noe som kan kalles tilslutning til bevegelsen.

Da krigen kom til landet, og vi fikk se nazismens sanne ansikt på nært hold, reagerte stort sett bøndene på samme måte som de andre befolkningslag. De reiste seg til motstand, i avsky for vold og overgrep. og selv blant dem som tidligere hadde hatt nazistiske sympatier, vendte mange seg bort og avsværet nazismen og alt dens vesen.

Innstillingen til nazismen og nyordningen er således, iallfall i det ytre, den samme i bygdene som i byene. Antall tilhengere skifter nok litt, noen prosent med stort og smått i somme bygder, mens det i andre må regnes i promille. Det fins jo bygder der det ikke har kunnet oppdrives hverken ordfører eller lensmann, så de har måttet ta til takke med import.

Men når det gjelder å bedømme befolkningens holdning under okkupasjonen, fins det forhold som ikke lar seg beregne ved hjelp av tall og statistikk. Det blir et spørsmål om folks hele handel og vandel i forhold til landsmenn, til tyskere og nazister. Å prøve å berike seg på andres bekostning er forkastelig i alle høve, å utnytte landsmenns nød i en vanskelig tid er en forbrytelse, ja det er landsforræderi. Og med hensyn til å lindre landsmenns nød har holdningen vært forskjellig i de enkelte bygder og hos de enkelte bønder. En har kunnet finne gledelige eksempler på offervilje, hjelpsomhet og mot. Men en har også desværre sett eksempler på det motsatte. For de typiske svartebørsbønder er det vanskelig og finne unnskyldninger. Og de verste av dem er de som i ly av mørket har innfunnet seg med sine lass ved tyske forlegninger og falbudt sine varer der. De er en skam for sin stand, og deres handlemåte fordømmes av alle gode nordmenn.

Det er vesentlig svartebørs-handlen som har ført til at mange byfolk i disse trengselsårene har fått en bitter innstilling til bondestanden. Men det er all grunn til å prøve å være rettferdig i sin dom over bøndene, ikke minst av hensyn til etterkrigstiden bør en vokte seg for å skjære alle over en kam. I de siste årene før krigen kunne en merke en ökende sans for betydningen av et godt samarbeid mellom by og land. At et slikt samarbeid vil bli enda mer nødvendig etter at landet er blitt frigjort og alle evner og krefter må settes inn for gjenoppbyggingen, skulle være selvfølgelig.

De byfolk som er snare og skråsikre i sin generelle dom over böndene, burde kalle fram igjen i minnet bonden fra førkrigsårene og prøve å finne ut om de verdsatte hans yrke etter fortjeneste. det ville vel heller ikke være av veien om byfolk tenkte litt over sin egen handel og vandel, spesielt i sitt forhold til det vi kaller livsfornödenheter, om de alltid har behandlet og verdsatt disse varene riktig, og om de nå under krigen alltid har opptredt korrekt overfor böndene. Böndene på sin side ville også bare ha godt av å la tanken gå tilbake til årene like før krigen. De ville da huske at de økonomiske forhold slett ikke var så verst her i landet, at det var oppgang og framgang på mange områder. Kunne de dertil skaffe seg større innsikt i økonomiske og sosiale problemer, ville de også kanskje komme fram til et mer nøkternt syn på de såkalte bynæringer.

De retningslinjer som H.L. (bondegruppen) sendte ut i höst, ble sikkert mottatt med tilfredshet av alle rett-tenkende bönder, og de gav nok også griske svartebörsbönder noe å tenke på. Det var jo ikke rimelig at böndene skulle levere alle sine varer til maksimalpriser, som for enkelte varer er uforholdsmessig lav. Hvor grensen skulle trekkes, var ikke alltid så godt å si. I mange tilfelle er vel prisen blitt bestemt av kjøperen. Svartebörsoppkjøperne fra byene har en stor del av skylden for de usunne forhold på jordbruksmarkedet. Böndene har hittil latt seg friste til å levere varer en gros til höstbydende. Forsvares kan naturligvis ikke denne trafikken fra böndenes side heller, den vitner i hvert fall ikke om patriotisk sinnelag.

Så har vi de bönder som av engstelighet eller andre ugyldige grunner har vært pinlige nöyaktige med å overholde "myndighetenes" bestemmelser om leveranser o.l. Deres "loyalitet" har gått så langt at de har latt seg premiere for leveranser utover den fastsatte kvote, idet de ikke har vært oppmerksom på eller brydd seg om at de derved har holdt unna livsviktige varer som kunne komme trengende landsmenn tilgode.

En helt annen ting er det at böndene av frykt for å bli angitt kvir seg for å selge varer til fremmede folk som kommer etter landeveien. Mange gir heller bort en liter melk eller et stykke smör istedenfor å risikere en anmeldelse. Det er nödvendig å vise forsiktighet i disse tider, men det gjelder i særlig grad lösmunnethet, som kan bringe gode landsmenn i fare. Hverken byfolk eller bygdefolk har i denne henseende vært forsiktige nok. vi skal forövrig være oppmerksom på at det isolerte liv som leves i mange norske bygder, har gjort det vanskelig for folk å holde seg orientert om det som skjer, så de kan se hvor landet ligger. Men nå gjelder det mer enn noensinne å holde rene linjer og klar front. Nå da sluttkampen nærmer seg, må vi alle, både byfolk og bönder være oss våre plikter som nordmenn bevisst og villig følge ordrer og paroler fra Hjemmefrontens Ledelse, så vi hver på vår plass kan tjene frigjøringsverket.

Munch skole i Bærum. Denne skolen har etter flukten fra Stabekk k.h. naziskole begynte, vokst betraktelig, slik at den er blitt en torn i öyet på de s.k. myndigheter. I over et år er det flere ganger blitt forsökt å få den stengt ved rekvisisjon både fra Bærum kommune og fra N.S. Da en ikke fant noe lovlig grunnlag for steging, grep tilslut fylkesfører Holm inn, og skolen ble stengt av statspolitiet en tid för jul. Dermed er aksjonen mot de höyere skoler i Bærum avsluttet. Resultatet er enestående. Våren 1942, da ministerpresidenten besøkte Bærum skole, hadde de höyere skoler i Bærum ca. 1000 elever. Nå er elevtallet vel 30. Disse går ved Stabekk skole og betjenes av 16 lærere. Fallittboet bestyres fremdeles av rektor Nordberg, som forståelig nok, skal ha trukket seg tilbake til privatlivets fred. Hans medkjemper, Asbjörn Strand, derimot har trukket seg nærmere föreren og bor nå på Bygdøy. P.g.a. "sine gjöremål" har han måttet frasi seg vervet som skolestyrets formann i Bærum. Overlærer Sæther er satt inn som erstatning. Det er förövrig bemerkelsesverdig at Strand, event. som en belönning for sin "innsats" i Bærum, har fått oberstlöytnants grad og er fryktelig fin, idet en må gå gjennom flere forværelser för en kommer inn til den forhenværende læreren fra Bærum som strök til lærerskoleeksamen.